

**การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา**
Internal Supervision of Small-Sized Primary School Administrators
under Primary Educational Service Area Office

ศศิณาด นุชเกษม¹
Sasinat Nutkasem¹

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาด้วยกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการเรียน การสอน และกระบวนการนิเทศนั้น เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่บุคลากรภายในสถานศึกษาจัดขึ้น เป็นระบบที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ลงมือปฏิบัติอย่างถูกต้อง และเหมาะสมจนบรรลุตามแผนที่วางไว้ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น เพราะปัจจุบัน การนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์จากภายนอกนั้น ไม่สามารถจะทำได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อยไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการของครูผู้สอนในสถานศึกษา ตลอดจนความรู้ของศึกษานิเทศก์ ก็ไม่สามารถครอบคลุมไปทุกสาขาวิชา เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศ ภายในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน, ผู้บริหารโรงเรียน, โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The educational management with the process of management, teaching and learning, and internal supervision was the process or method that the personnel of schools set the system to support and develop the teaching and learning for the workers suitably, and to improve and promote

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, E-mail : krukob669@gmail.com

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

the quality of the teaching and learning in schools. In the present, the educational supervisors could not do the educational supervision thoroughly because the educational supervisors were no enough, and the knowledge of educational supervisors did not cover every subject. Therefore the schools should provide the internal supervision.

Key Words: Internal Supervision, School Administrators, Small-Sized Primary School, Primary Educational Service Area Office

1. บทนำ

การนิเทศภายในโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาจะต้องร่วมมือร่วมใจดำเนินการพัฒนางานทุกด้านในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบการจัดการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน โดยกำหนดไว้ในมาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาที่ทำให้เกิดผลในทางการปฏิบัติที่ชัดเจน หลักการนิเทศภายในโรงเรียนว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่าการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นงานในความรับผิดชอบโดยตรง และจะสำเร็จลงได้ก็จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจาก 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือจากฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง การนิเทศภายในโรงเรียนจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้²

การนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นยุทธวิธีที่ผู้เกี่ยวข้องควรหาแนวทางดำเนินการ กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับภาวธิดา ธาราศรีสุทธิ กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสถานศึกษา ซึ่งจะต้องตั้งอยู่บนหลักการด้านวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ในที่สุดผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการเพิ่มพูนความรู้

² สจัด อุทรานันท์, การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2530), หน้า 120-121.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

ความสามารถ ประสบการณ์ในการทำงาน รวมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของหลักสูตร ด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารและครูที่ผู้บริหารมอบหมาย เป็นความพยายามทุกวิถีทางของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาดำเนินการ โดยใช้ภาวะผู้นำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจประสานงาน และใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษานั้น ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา ในอันที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนาประสิทธิภาพประสิทธิผล ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาชาติเพิ่มสูงขึ้นอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง³ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า มีโรงเรียนก็มีการสอน และมีการสอนก็ต้องมีการนิเทศภายใน อันประกอบด้วยคุณสมบัติด้านมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความรู้ ความสามารถทางวิชาการ และความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายในเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นิเทศการศึกษา⁴

การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนกระทำได้หลายรูปแบบการที่ผู้บริหารจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียนและความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสำคัญ รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษานั้น เป็นความร่วมมือระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และบุคลากรในสถานศึกษา ให้ช่วยพัฒนาการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครูรวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพและที่สำคัญ คือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ⁵

2. แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน

กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนมีหลากหลายวิธี ดังนั้นในการเลือกกิจกรรมการนิเทศภายในควรเลือกให้เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาลักษณะของงานใน

³ ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, การจัดการและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), หน้า 18.

⁴ อติศักดิ์ สมบูรณ์กุล, “การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนของอำเภอวัฒนานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553), หน้า 3.

⁵ ชีระ รุญเจริญ, ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปตรวจสอบและประเมินภายนอกรอบสาม, (กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2553), หน้า 5.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

สถานศึกษาเพื่อประโยชน์โดยตรงที่ผู้รับการนิเทศจะได้รับและเพื่อให้การใช้กิจกรรมนั้นได้รับประสิทธิภาพสูงสุด กิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการนิเทศการศึกษาเป็นเครื่องมือ สำคัญ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการนิเทศบรรลุเป้าหมายกิจกรรมการนิเทศมีมากมาย ซึ่งผู้นิเทศสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศแต่ละครั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ครูและนักเรียน ดังนั้นผู้นิเทศจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศ โดยกิจกรรมการนิเทศที่สำคัญมี ดังนี้ การบรรยายเป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจของผู้นิเทศไปสู่รับการนิเทศใช้เพียงการพูดและการฟังเท่านั้น การบรรยายโดยใช้สื่อประกอบเป็นการบรรยายที่ใช้สื่อเข้ามาช่วย เช่น สไลด์ แผนภูมิ แผนภาพ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ฟังมีความสนใจมากยิ่งขึ้น การบรรยายเป็นกลุ่มเป็นกิจกรรมการ ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มที่มีจุดเน้นที่การให้ข้อมูลตามแนวความคิดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การให้ดูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ เป็นการใช้เครื่องมือที่สื่อทางสายตา ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดีโอ เทป เพื่อทำให้ผู้รับการนิเทศได้รับความรู้และเกิดความสนใจมากขึ้น การฟังคำบรรยายจากเทปวิทยุ และเครื่องบันทึกเสียง กิจกรรมนี้เป็นการใช้เครื่องบันทึกเพื่อนำเสนอแนวความคิดของบุคคลหนึ่งไปสู่ผู้ฟังคนอื่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการฝึกอบรมหรือเป็นกิจกรรมสำหรับงานพัฒนาสื่อต่าง ๆ การสังเกตในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมที่ทำการสังเกตการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง บุคลากร เพื่อวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งจะช่วยให้ทราบจุดหรือจุดบกพร่องของบุคลากร เพื่อใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานและ ใช้ในการพัฒนาบุคลากร การสาธิตเป็นกิจกรรมการให้ความรู้ที่มุ่งให้ผู้อื่นเห็นกระบวนการและวิธีการดำเนินการ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นกิจกรรมสัมภาษณ์ที่กำหนดจุดประสงค์ชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ตามต้องการ การสัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง เป็นกิจกรรมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยจะทำการสัมภาษณ์เฉพาะโรงเรียนที่ผู้ตอบมีความสามารถจะตอบได้เท่านั้น การสัมภาษณ์แบบไม่ชี้หน้าเป็นการพูดคุยและอภิปรายหรือการแสดง แนวความคิดของบุคคลที่สนทนาด้วยลักษณะการของการสัมภาษณ์จะสนใจกับปัญหาและความสนใจของผู้รับการสัมภาษณ์ การอภิปรายเป็นกิจกรรมที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มขนาดเล็ก มักใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ⁶

⁶ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, 2553), หน้า 266.

3. กระบวนการนิเทศภายใน

กระบวนการดำเนินกิจกรรมการนิเทศที่ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้มีหลายอย่างการจะนำวิธีการใดมาใช้ควรคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การประชุม อบรมปฐมนิเทศ การสังเกต การสอนในชั้นเรียน การศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา การให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล การสนทนาทางวิชาการ การสาธิตการสอน การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสัมมนา การจัดนิทรรศการ การเยี่ยมชั้นเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น⁷ โดยนักการศึกษาวางกระบวนการนิเทศการสอนในโรงเรียนไว้ 5 ขั้นตอน (PIDRE) คือ 1. การวางแผนการนิเทศ (P-Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและครูจะทำการปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการในสิ่งที่ต้องการ ให้มีการนิเทศรวมถึงการวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย 2. การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำตามแผน (I-Informing) เป็นขั้นตอนที่ให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอะไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไรจะอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ในขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดทำขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และก็มีมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่เป็นไปอย่างไม่ได้ผล หรือได้ผลยังไม่ถึงขั้นที่น่าพอใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวนความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง 3. การปฏิบัติตามแผนโดยผู้รับการนิเทศเป็นผู้ดำเนินการ (D-Doing) เป็นผู้ดำเนินการในการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศนั้น เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับจากผู้ให้การนิเทศ สำหรับผู้ให้การนิเทศนั้นจำเป็นจะต้องทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพงานให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและคุณภาพสูง และถ้าผู้บริหารเป็นผู้ให้การสนับสนุนการนิเทศก็จะต้องให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4. การส่งเสริมและสนับสนุนด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน (R-Reinforcing) เป็นขั้นตอนการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการ ปฏิบัติงาน ในขั้นนี้อาจจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ขณะที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้ 5. การติดตามและประเมินผลการ ปฏิบัติงาน (E-Evaluating) เป็นขั้นตอนที่ผู้ให้การนิเทศทำการประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการผ่านไปแล้วเป็นอย่างไร หลักจากการประเมินผลการนิเทศจะพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นสาเหตุให้การดำเนินงานนิเทศภายใน

⁷ รุจิรี ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุปต์พอยท์ จำกัด, 2551), หน้า 111.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

โรงเรียนไม่สัมฤทธิ์ผล ก็จะต้องปรับปรุงแก้ไข หากดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้วยังมีคุณภาพไม่ถึงขั้นที่น่าพอใจ ก็อาจทำได้ด้วยการให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำใหม่อีกครั้ง สำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงานเป็นไป อย่างไม่ได้ผลก็ต้องปรับปรุงวิธีการดำเนินงานทั้งหมด⁸

4. บริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่- การศึกษาประถมศึกษา

การจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่ทาทายผู้บริหารการศึกษาในทุกยุคสมัย กระทรวงศึกษาธิการได้พยายาม แก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบว่าอัตราการเกิดของประชากรได้ลดลงตามลำดับ ได้ส่งผลให้จำนวนประชากรในวัยประถมศึกษา (6-12 ปี) ลดลง ซึ่งพบว่าในช่วงปี 2545 – 2549 ลดลงจาก 55,792,636 คน เหลือ 55,505,594 คน ซึ่งลดลงถึง 287,042 คน คิดเป็นร้อยละ 4.96 ประกอบกับอัตราการย้ายของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงทำให้นักเรียนที่เป็นตัวป้อนให้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ 60,000 กว่าโรงเรียนลดลง⁹ ทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนมากถึง 15,418 โรงเรียน¹⁰ ทั้งนี้ สภฐ. เตรียมที่จะทบทวนการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน ไม่เกิน 40 คน ซึ่งมีทั้งหมด 3,389 โรงเรียน โดยจะพยายามยุบรวม หรือยกเลิกบางแห่งที่ไม่มีความจำเป็นแล้ว เพื่อไม่ให้โรงเรียนในกลุ่มนี้เป็นภาระทางงบประมาณและบุคลากรต่อไปแต่ไม่คิดปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาแต่อย่างไรการมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากทำให้ การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้เพียงพอซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียน และด้านการมีส่วนร่วมในพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะปัญหาด้านการบริหาร พบว่าการจัดการศึกษาในอดีต รัฐบาลมุ่งเน้นการจัดตั้ง

⁸ สงัด อุทรานันท์, การนิเทศการศึกษา หลักการทฤษฎีและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2550), หน้า 12.

⁹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กปี 2551 – 2553, (กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551), หน้า 26

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ตารางจำนวนโรงเรียน นักเรียน ครู และ ห้องเรียน สังกัด สภฐ. ปีการศึกษา 2557, [Online]. Available : <http://www.bopp-obec.info/home>, [2558, มิถุนายน 1].

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

โรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ที่มีประชากรอาศัยอยู่ เพื่อการขยายโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนทุกคนได้เข้าเรียน แต่ในปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวลดลง ประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากซึ่งโรงเรียนดังกล่าว มีอัตราสวนครูต่อนักเรียนนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ พื้นที่บนภูเขาสูง บนเกาะ ชายขอบของประเทศ เป็นต้น ซึ่งนักเรียนในโรงเรียนลักษณะดังกล่าวมีปัญหาในการเดินทางไปเรียนทั้งโรงเรียนยังขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งมีบริบทที่ต่างไปโรงเรียนอื่นๆ ส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นที่น่าพอใจ¹¹

5. การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายชัดเจนเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มุ่งส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะผู้นิเทศ จะต้องมีความรู้ มีประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ ผู้รับการนิเทศก็ต้องการการดูแลเอาใจใส่ ขวัญกำลังใจและการสนับสนุนจากผู้นิเทศและผู้บริหาร จากสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดวิกฤตโรคติดต่อไวรัสโควิด 2019 ทำให้ต้องปรับเปลี่ยน หลายสิ่งหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต การทำงาน แม้กระทั่งการจัดการศึกษา ก็ส่งผลทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการนิเทศการศึกษาเป็นภารกิจที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาเช่นกัน ความสำคัญในการทำให้เกิดการขับเคลื่อนความสมดุลอยู่ที่ความพร้อมในการเตรียมผู้คนที่สมบรูณ์ในโลกหลังโควิด มนุษย์ที่สมบรูณ์ต้องมีชีวิตที่สมดุลประกอบด้วยพลังปัญญา ทักษะ สุขภาพ และจิตใจที่งดงาม ชีวิตที่สมดุลเป็นชีวิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้และคุณธรรมเป็นฐานรากสำคัญนำพาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน¹² ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า มีโรงเรียนก็มีสอน และมีสอนก็ต้องมีการนิเทศภายใน การนิเทศภายในสถานศึกษานั้นมีหลายรูปแบบ การที่ผู้บริหารจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษานั้นๆ เพราะผู้บริหารที่อยู่ใกล้ชิดกับครูย่อมรู้สภาพปัญหาและความต้องการของบุคลากรภายในเป็นอย่างดี ดังที่

¹¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กป 2551 – 2553, (กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551), หน้า 28

¹² สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). โลกเปลี่ยนคนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

กระทรวงศึกษาธิการได้ระบุถึงกระบวนการนิเทศติดตามตามหลักของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษาสภาพปัญหา ด้านการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา ด้านการดำเนินการแก้ปัญหา ด้านการนิเทศติดตามผลการแก้ปัญหา และด้านการประเมินผล ซึ่งจะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง¹³ การนิเทศภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการ พัฒนา ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปฏิบัติงานอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น เพราะเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปฏิบัติงานภายในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานในขอบเขตที่ตนเองรับผิดชอบประสบผลสำเร็จเป็นไปตามมาตรฐานและสอดคล้องกับระเบียบวิธีการที่กำหนดไว้

6. สรุป

การนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นยุทธวิธีที่ผู้เกี่ยวข้องควรวางแนวทางดำเนินการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น องค์ประกอบของการนิเทศการศึกษาประกอบด้วยช่วยเหลือครูผู้สอนโดยตรงให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาการทำงานกลุ่ม โดยการวางแผนแก้ปัญหา และกำหนดเป้าหมายของกลุ่มร่วมกัน การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในการพัฒนาการศึกษา¹⁴ การนิเทศภายในโรงเรียนจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และการดำเนินการจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับเจตคติ ความเชื่อ ความรับผิดชอบ การเร้าหรือกระตุ้นให้ครูผู้สอนได้มีการปรับปรุงตนเองตลอดจนแนวความคิดของครูผู้สอนในการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ดังนั้น โรงเรียนต้องมี การนิเทศเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการศึกษาที่ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยเฉพาะผู้นิเทศต้องมีความรู้ประสบการณ์และทักษะต่างๆ ในการนิเทศ

¹³ Glickman, Gordon,&Ross-Gordon. (2 0 0 7) . Supervisor and Supervision Curriculum Development. Boston: Allyn&Bacon.66

¹⁴ สุทธนู ศรีไสย์. (2549). หลักการนิเทศการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอ้างอิง

- ธีระ รุญเจริญ, **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบสองและประเมินภายนอก รอบสาม**, กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2553.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, 2553.
- รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม, **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บุ๊คพอยท์ จำกัด, 2551.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- สังต์ อุทรานันท์, **การนิเทศการศึกษา หลักการทฤษฎีและการปฏิบัติ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2550.
- สังต์ อุทรานันท์, **การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2530.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กปี 2551 – 2553**, กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ตารางจำนวนโรงเรียน นักเรียน ครู และ ห้องเรียน สังกัด สพฐ. ปการศึกษา 2557**, [Online]. Available : <http://www.bopp-obec.info/home>, [2558, มิถุนายน 1].
- สุวิทย์ เมษินทรีย์, **“โลกเปลี่ยนคนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน”**, กรุงเทพมหานคร: กระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563.
- สุทธนู ศรีไธย์, **“หลักการนิเทศการศึกษา”**, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

อดิศักดิ์ สมบูรณ์กุล, “การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายใน
โรงเรียนของอำเภอวัฒนานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สระแก้ว เขต 2”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553.

Glickman, Gordon,&Ross-Gordon, “**Supervisor and Supervision Curriculum
Development**”, (Boston : Allyn&Bacon ,2007), 66.